

Er ref Jo2009/2619
Vår ref Dnr 209/2009

Registrator
Jordbruksdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Stockholm 15 januari 2010

Intensivodling av skog (MINT)

Naturskyddsföreningen anser

- att utredningens huvudförslag om att införa intensiva odlingsmetoder på 10-15 % av skogsmarken och 400 000 hektar f.d. åkermark har starkt negativa konsekvenser för biologisk mångfald och sociala värden
- att betrakta intensivskogsbruk, med metoder som idag är helt eller delvis otillåtna, som en del av ”pågående markanvändning” är inte förenligt med hållbart skogsbruk och kan äventyra höga naturvärden
- att förslaget strider mot riksdagens miljömål Levande skogar, vad gäller främmande trädslag, och försvårar möjligheterna att uppnå delmålen inom i vart fall Levande skogar, Ett rikt växt- och djurliv och Ett rikt odlingslandskap
- att förslaget inte är förenligt med den rådande skogspolitiken, där det slagits fast att produktion och miljö är jämställda mål

Föreningen avvisar därför med skärpa utredningens huvudförslag.

Naturskyddsföreningen har tagit del av Jordbruksdepartementets remiss om möjligheter för intensivodling av skog (MINT). Utredningen har genomförts av Statens Lantbruksuniversitet SLU på uppdrag av regeringen, färdigställd under hösten 2009 och presenterades i slutversion på ett seminarium där Naturskyddsföreningen deltog.

Huvudförslaget i MINT-utredningen omfattar mycket stora arealer; uppemot 15 % av den produktiva skogsmarken. Genomförandet av detta skulle i praktiken innebära att en stor del av det svenska skogslandskapet omvandlades till permanenta plantager. Detta i ett

skogsekosystem som till stor del redan idag är kraftigt degraderat av ett utarmande skogsbruk, i synnerhet de senaste decenniernas allena rådande trakthyggesbruk. Med endast ca 4 % av skogen skyddad (1,5 % nedanför fjällnära skogen) och flera tusen skogslevande arter rödlistade framstår det som oansvarigt att föreslå metoder som ytterligare utarmar skogens biologiska mångfald.

Intensivodling ger en lång rad negativa effekter

Våra främsta invändningar mot utredningens förslag kan sammanfattas i följande punkter:

- Intensiva metoder – plantageskogsbruk – reducerar den biologiska mångfalden till ett minimum i de områden som omfattas. Genom kortare omloppstider och kraftigt ekosystemomvandlande metoder blir plantagerna en omöjlig livsmiljö för de allra flesta av skogens naturligt förekommande djur- och växtarter.
- Permanenta « ekologiska öknar » skulle bli vanligt förekommande i skogslandskapet. Detta är ett stort problem redan inom dagens skogsbruk, genom att hygges- och ungskogsfasen innebär kraftigt degraderade ekosystem, men idag finns trots allt vissa möjligheter att skapa livsmiljöer för ett antal arter på kort eller medellång sikt med ökad naturhänsyn.
- En satsning på intensivodling av stora arealer kommer med stor sannolikhet att förvärra situationen ytterligare för många av de nära tvåtusen arter¹ som idag klassificeras som hotade eller missgynnade av Artdatabanken. Många av arterna kräver för sin överlevnad kvaliteter hos biotoperna som med förslaget blir än mer sällsynta i skogen. Detta drabbar i synnerhet de arter som naturligt har svårare att sprida sig och etablera nya bestånd.
- Förslaget att anse intensivskogsbruk, med väsentligt ändrade skötselmetoder, som « pågående markanvändning » i lagens mening avvisas bestämt. Detta är också slutsatsen i den rättsliga analys som genomförts inom MINT-utredningen, men som inte återspeglas i förslaget.² Vidare anser vi att skogsvårdslagen inte ska ändras för att tillåta avsteg från 30 § om naturvårdshänsyn. Tvärtom behöver 30 § förstärkas ordentligt.
- De metoder som föreslås, i synnerhet ökad gödsling, leder till kraftig påverkan även på andra ekosystem än skogen. Sjöar, vattendrag och hav – främst Östersjön – kommer att drabbas av ökad kvävetillförsel. S. k. « behovsanpassad gödsling » (BAG) på 5 % av arealen leder enligt utredningen till ett ökat kväveläckage till havet från skogsbruket med mer än 30 % (850 ton per år).³ Sveriges åtagande enligt Baltic Sea Action Plan, den gemensamma aktionsplanen för Östersjön, antagen av HELCOM, är att minska sin belastning av kväve till Östersjön med ca 21 000 ton. I Naturvårdsverkets förslag till nationell åtgärdsplan, som just nu remissbehandlas, redovisas åtgärder som sammantaget innebär en möjlig

¹ Av skogslevande djur, växter och svampar är 1862 taxa upptagna på Artdatabankens rödlista, som genomgick en större revision senast 2005. Under 2010 kommer reviderade uppgifter att presenteras.

² Utredningsförslaget presenteras kort i huvudrapporten s 5. Se även underlagsrapporten Rättsliga förutsättningar för intensivodling av skog, s 25 ff. för en utförligare diskussion.

³ Huvudrapporten, s 64.

minskning med ca 15 500 ton kväve. Det krävs alltså ytterligare åtgärder. Att föreslå skogsskötsel som ökar näringstillförseln är att gå åt helt fel håll.

- Klimatargumenten för ökad produktion som framförs i rapporten med dramatiska siffror på ökad kolsänkeeffekt⁴ är vilseledande och bygger på orealistiska premisser. Ökad tillväxt leder normalt till ökad kolinlagring i skogen, men eftersom denna sänkeeffekt motverkas av en ökad avverkning blir nettovinsten i skogen liten, om ens någon. Scenariot att hela eller ens merparten av den ökade produktionen, enligt rapporten 36 miljoner m³sk/år, skulle användas till substitution (t ex inom byggnadssektorn) framstår inte som realistiskt.^{5 6}
- Flera av de metoder som föreslås ger negativa klimateffekter. Kalhuggning ger en ökad avgång av koldioxid från skogsmarken, som inte kompenseras av trädens upptag förrän efter ca 30 år. Dessutom är ökad gödsling i sig negativ för klimatet genom de utsläpp av lustgas som genereras. Lustgas är nästan trehundra gånger mer potent som växthusgas än koldioxid, och står redan idag för motsvarande 1,4 Megaton CO_{2e}.⁷ Det finns nyare rön som tyder på att gödsling leder till större lustgasavgång än vad man tidigare trott, men här behövs ytterligare forskning. I utredningen behandlas den totala klimateffekten av intensivskogsbruk summariskt, medan större tonvikt läggs på osäkra antaganden om klimatvinster genom framtida tillväxtökningar och substitutionseffekter.
- Skogens sociala värden minskar väsentligt. De arealer som berörs blir sannolikt helt värdelösa ur rekreationssynpunkt (vilket inte behöver vara fallet med senare faser av dagens produktionsskogar, om än fattiga på biologisk mångfald). Merparten av plantageskogarna kommer sannolikt att vara omöjliga eller i vart fall synnerligen oattraktiva att vistas i
- Plantageskogsbruk riskerar av liknande skäl som ovan att medföra ett avbräck för besöksnäringen, i synnerhet ekoturism som förutsätter tillgång till natur med höga värden. Regioner som idag marknadsför sig med naturskönt landskap skulle med en hög andel plantageskogsbruk ha mycket att förlora. Rennäringen kan också komma att påverkas genom sämre tillgång till renbete och sämre framkomlighet.
- En storskalig satsning på intensivskogsbruk innebär omfattande investeringar, jämfört med ordinarie skogsbruk, som betalar sig först på sikt. Detta innebär att mindre markägare i de flesta fall sannolikt saknar incitament att anlägga plantager av det slag som föreslås, vilket påpekas i utredningen. Statliga styrmedel i syfte att gynna intensivskogsbruk, som exempelvis lagändringar, skulle därför ensidigt gynna stora skogsbolag⁸, men inte mindre markägare.⁹

⁴ Huvudrapporten, s 72

⁵ Att "klimatscenariot" inte är realistiskt och för övrigt ligger ca 70 år fram i tiden medgavs på direkt fråga av Tomas Lundmark, en av utredarna (seminarium på KSLA 8 oktober 2009)

⁶ För en utförligare genomgång av sambandet skog och klimat se vidare <http://bit.ly/skog-klimat>

⁷ LUSTRA: Skogsklädda torvtäckta marker (SLU m fl, 2007)

⁸ Stora markägare kan dra nytta av tillväxtökningar inom delar av markinnehavet genom att öka avverkningen i andra delar, något som rutinemässigt tillämpas i gödslingsprogram redan idag.

⁹ Såvida inte subventioner används som styrmedel, vilket skulle vara i strid med rådande skogspolitik och innebära en stor ekonomisk belastning på samhället.

- Det « mycket ambitiösa scenario » för omvandling av skogslandskapet som föreslås innebär att plantager skulle anläggas på ca 40 % av den skogsmark som årligen avverkas under de kommande decennierna. Frågan om geografisk lokalisering av dessa stora arealer som föreslås för intensivskogsbruk har inte närmare belysts.
- Ett minimikrav är att de arealer som planeras omföras till intensivskogsbruk redovisas på ett transparent sätt så att det tydligt framgår var i landskapet de 10-15 % som avses bli permanenta plantager kommer att lokaliseras. Ur demokratisk synvinkel är det synnerligen angeläget att olika intressenter, inte minst kommuner och det lokala näringslivet utöver skogsnäringsen, får information om och möjlighet att ta ställning till frågan om intensivskogsbruk.

Förslaget strider mot flera av riksdagens miljömål

Utredningens förslag strider också mot flera beslut av riksdagen om Sveriges miljö kvalitetsmål. Det gäller åtminstone målen Ett rikt växt- och djurliv, Levande skogar och Ingen övergödning, och sannolikt även Giftfri miljö. På minst en punkt i Levande skogar, där det bland annat anges att ”Främmande arter och genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden introduceras inte.”, är utredningens förslag direkt motstridigt¹⁰

I underlagsrapporten om påverkan på bland annat biologisk mångfald görs en detaljerad genomgång av konsekvenser för möjligheten att uppfylla relevanta miljömål, samt konsekvenser av intensivskogsbruk för olika organismgrupper inom flora och fauna. Denna visar negativ påverkan på i stort sett samtliga delmål. För de flesta organismgrupperna bedöms påverkan bli negativ, i flera fall mycket negativ. Det mest allvarliga är att de rödlistade arterna har den sämsta prognosen, enligt bedömningen¹¹.

Utredningens delprojekt har haft särskilda utredare enligt nedan:

- *Definitioner, tillgängliga arealer och konsekvensberäkningar* (Anders Lundström, SLU)
- *Skogsskötselmodeller* (Urban Nilsson, SLU)
- *Samhällsekonomisk bedömning* (Runar Brännlund, SLU/Umeå Universitet)
- *Konsekvenser för kulturmiljö, rekreation, landskapsbild och biologisk mångfald* (Lena Gustafsson, SLU)
- *Konsekvenser för mark, vatten och klimat* (Annika Nordin, SLU)
- *Konflikt och konsensus i skogen* (Carina Keskitalo, Umeå Universitet)
- *Rättsliga förutsättningar* (Gabriel Michanek, Uppsala Universitet)

Vi konstaterar att delrapporterna i vissa delar redovisar en väsentligt mer kritisk inställning till intensivodling än vad man kan förmoda när man tar del av utredningens huvudförslag. Detta gäller bland annat arealer, metodernas miljöpåverkan på skogen och andra ekosystem, inte minst odlingslandskapets biologiska mångfald. Diskrepansen mellan

¹⁰ Levande skogar enligt Prop. 2004/5:150, se <http://miljomal.nu/12-Levande-skogar/Definition/>

¹¹ Konsekvenser för kulturarv, friluftsliv, landskapsbild och biologisk mångfald (underlagsrapport), s 12 ff., 144 ff. samt huvudrapporten s 60-63.

faktaunderlag och förslag är emellertid allra mest uppenbar i frågan om ”pågående markanvändning”.

Plantageskogsbruk är inte pågående markanvändning

SLU förordar i huvudrapporten tydligt att intensivodling ses som *pågående markanvändning*, utan att motivera detta ställningstagande närmare. I utredningens eget expertunderlag dras tvärtom slutsatsen att om tidigare icke tillåtna metoder ska bli tillåtna bör detta betraktas som *ändrad markanvändning*, eftersom intensivmetoderna innebär så genomgripande förändringar att de inte kan ses som en normal rationalisering av skogsbruket. Ett annat viktigt argument är den, i direktivet, uttalade ambitionen att inte lokalisera plantageskogsbruk till områden med höga naturvärden, vilket blir svårt eller omöjligt att garantera enligt underlagsrapporten:

”Om åtgärden ses som en del i den pågående markanvändningen, går det i praktiken inte att undvika att åtgärder sker på marker som har beaktansvärd betydelse med hänsyn till biologisk mångfald och andra naturvärden, kulturmiljövärden, det rörliga friluftslivet, renskötseln och andra motstående intressen”. Det beror på att markägaren vid en restriktion från det allmänna har rätt till ersättning om ”pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras” (2 kap. 18 § regeringsformen). Eftersom det allmänns resurser för naturskydd är begränsade kan man utgå från att det endast undantagsvis finns utrymme för att betala ersättning. Inte ens områden med relativt höga värden med hänsyn till biologisk mångfald m.m. kommer alltid att kunna skyddas. Till detta kommer att en ordning med ersättningsrätt kan tänkas leda till en del rättsprocesser och administrativt krångel, särskilt om de aktuella åtgärderna blir vanligt förekommande.”¹²

Naturskyddsföreningen avvisar med bestämdhet utredningens förslag även på denna punkt. Ett intensivskogsbruk med metoder som idag är helt eller delvis otillåtna kan inte ses som en del av ”pågående markanvändning”. Detta är inte förenligt med hållbart skogsbruk eller de båda jämställda målen för skogspolitiken, och kan äventyra höga naturvärden enligt ovanstående utdrag ur underlaget.

Energiomställning förutsätter inte intensivodling

En viktig aspekt av skogsproduktionen är potentialen för biobränslen. Föreningen anser att mer biobränsle än idag ska tillvaratas från skogen för att klara framtidens klimat- och energiutmaningar. Det finns emellertid ingen anledning att öka skogens totala produktion av detta skäl, eftersom det idag finns en stor, outnyttjad potential för biobränsle från skogen i större delen av landet. Det råder således ingen konflikt mellan en satsning på ett mer naturanpassat skogsbruk utan plantager och en fortsatt omställning av energisystemet.

¹² Rättsliga förutsättningar för intensivodling av skog (underlagsrapport) s 25.

Frågetecken för « adaptiv skötsel »

SLU:s rapport förordar att intensivodling genomförs inom ramen för sk adaptiv skötsel, vilket är ett sätt att hantera situationer med otillräckligt kunskapsunderlag och/eller potentiella risker. Modell bygger på tydlig målsättning, modellformulering, implementering av beståndsskötsel, datainsamling, utvärdering och återkoppling.

Denna adaptiva skötsel anser SLU ska utformas inom en mindre styrgrupp av myndigheter, markägare och forskare, där även ett formellt avtal ingås. Andra intressenter föreslås ingå i en rådgivande samrådsgrupp. För Naturskyddsföreningen är det en självklarhet att alla berörda intressenter ger en möjlighet att de facto påverka besluten - om och när eventuellt plantageskogsbruk anläggs. Detta bör givetvis inkludera miljöorganisationer och även andra organisationer från civilsamhället, liksom lokala myndigheter samt andra näringsidkare än skogsbrukare.

Hur ett formellt avtal skulle utformas framgår inte av utredningen. En annan fråga är huruvida det ens är möjligt att kräva denna typ av formellt avtal om intensivodling klassas som pågående markanvändning.

* * *

Föreningen avvisar med skärpa utredningens huvudförslag om att införa intensiva metoder på mellan 2,5 och 3,5 miljoner hektar (10-15 %) av skogsmarken och 400 000 hektar f.d. åkermark. Vi vänder oss mot förslaget i sin helhet och i synnerhet mot den del som betraktar intensivskogsbruk som en del av ”pågående markanvändning”. Om förslagen skulle genomföras innebär det ett dramatiskt systemskifte i den svenska modellen för såväl skogsbruk som naturvård, och en inriktning som riskerar att helt upphäva många av de framsteg på miljöområdet som gjorts på senare decennier.

Naturskyddsföreningen anser att utredningens förslag, om de genomfördes, skulle få starkt negativa konsekvenser för skogslandskapet, på ett sätt som skulle ge försämrade förutsättningar för ekosystemen och den biologiska mångfalden på en stor del av arealen under överskådlig framtid. Skogens sociala värden skulle påverkas starkt negativt. Med stor sannolikhet skulle även förutsättningarna för rennäring och turistnäring försämrats på många håll.

Mot bakgrund av ovanstående vill Naturskyddsföreningen kraftigt avråda regeringen från att förändra lagstiftning, att med subventioner eller rådgivning eller på annat sätt främja intensivodling av skog. Tvärtom behöver, som föreningen i andra sammanhang visat, miljökraven i skogsvårdslagstiftningen skärpas. Lagen behöver också reformeras för att ge markägarna större flexibilitet i val av produktionsmetod, såsom hyggesfritt skogsbruk.

Med vänlig hälsning

Mikael Karlsson
ordförande

Jonas Rudberg
skogshandläggare